

Historia szkoły w Brzyskiej Woli 1870-1939

Historia szkoły w Brzyskiej Woli sięga lat 70. XIX wieku. Do odtworzenia początków jej funkcjonowania wykorzystałem: *Szematyzmy Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim, Dzienniki Urzędowe c.k. Rady Szkolnej Krajowej w Galicji, wydawnictwa urzędowe Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego*, prowadzoną od 1915 roku *Kronikę Szkolną*, zachowana w archiwum szkolnym księgę protokołów z zebrań rady pedagogicznej, dokumenty z archiwum rodzinnego Krystyny Winiarz /córki J. Świątoniowskiego/, pracę magisterską absolwentki naszej szkoły Barbary Ćwikły; *Szkolnictwo w Brzyskiej Woli do roku 2000* oraz czasopisma z XIX i XX wieku.

Początki - w państwie austro-węgierskim i II Rzeczypospolitej

W listopadzie 1870 roku w gazetach lwowskich ukazał się komunikat Rady Szkolnej Krajowej we Lwowie następującej treści (pisownia oryginalna):

Gmina Brzeska wola w starostwie łańcuckim położona, postanowiła założyć miejscową szkołę trywialną i w tym celu zobowiązała się aktem fundacyjnym:

- 1. Postawić budynek szkolny wraz z pomieszczeniem dla nauczyciela najdalej do 1. listopada 1871r. i utrzymywać wraz z niezbędnymi rekwizytami szkolnymi w dobrym stanie.***
- 2. Wyplacać każdoczesnemu nauczycielowi rocznie w ratach kwartalnych z góry 150 złr. w.a. (150 guldenów własnym asumptem- przyp. autora) oraz własnym kosztem utrzymywać stróża do usługi szkolnej.***
- 3. Dostawiać rocznie na opał dla szkoły 5 sągów drzewa miękkiego.***
- 4. Wyplacać na pomniejsze wydatki szkolne rocznie 10 złr. w.a.***

W przeciwieństwie do podobnych aktów fundacyjnych, cały ciężar ponoszonych kosztów utworzenia i utrzymania szkoły spoczął na mieszkańcach gminy. Właściciele ordynacji łańcuckiej, posiadający dobra na terenie wsi, nie zostali wymienieni w akcie fundacyjnym. Można przypuszczać, że ważnym impulsem do podjęcia decyzji o utworzeniu szkoły było powstanie, kilka miesięcy wcześniej, szkoły w sąsiedniej Kuryłówce. Rozpoczęcie działalności szkoły w Brzyskiej Woli napotkało jednak trudności ponieważ pierwsza informacja o jej istnieniu pojawiła się dopiero w *Szematyzmie* na rok 1873 (przedstawia stan na rok 1872). W wykazie dla powiatu łańcuckiego widnieje jako szkoła trywialna, jednoklasowa z nauczycielem Kazimierzem Puchałą. Przez dwa kolejne lata nauka nie odbywała się, co zdaje się potwierdzać, że zamiar utworzenia szkoły przerósł możliwości gminy. W 1875 na stanowisku nauczyciela zatrudniony został Antoni Gorylewicz. Do końca XIX wieku szkoła funkcjonowała już bez przerw. Na podstawie zachowanych informacji nie można potwierdzić, że gmina wywiązała się z obowiązku opisanego w akcie fundacyjnym. Przypuszczalnie na początku nauka odbywała się w wynajętym pomieszczeniu jednego z mieszkańców wioski. Być może, udało się jednak uzyskać wsparcie ordynacji łańcuckiej, ponieważ na mapie katastralnej z 1892 roku widać nowo wydzieloną działkę z zabudową, utworzoną na dobrach należących do ordynacji. Również w arkuszach posiadłości z tego czasu, pojawia się na tej działce własność szkolna. Z wyciągu z księgi gruntowej z lat 20. XX wieku, wynika że w 1874 roku ta działka stała się własnością szkoły. Dokładnie w tym miejscu w miejsc stoi obecny budynek. W 1890 roku, ówczesny nauczyciel szkoły Bazyl Kiszakiewicz, przy wsparciu Krakowskiego Towarzystwa Oświaty Ludowej utworzył przy szkole czytelnię. Według stanu na rok 1910 posiadała ona 181 książek i 68 stałych czytelników. Na przełomie XIX i XX wieku zapadła decyzja o postawieniu nowego budynku szkolnego na otrzymanym od ordynacji gruncie. Rada Szkolna Krajowa w 1901 roku udzieliła dotacji na ten cel w wysokości 500 koron. Powstał budynek drewniany,

parterowy, kryty gontem. Składał się z dwóch sal lekcyjnych oraz mieszkania dla kierownika szkoły. Na mocy orzeczenia c.k. Rady Szkolnej Krajowej w Galicji z dnia 1 kwietnia 1901 roku jednoklasowa szkoła została przekształcona w szkołę dwuklasową. Od 1900 roku w szkole zatrudnionych było dwóch nauczycieli. W 1905 roku liczba ta zwiększyła się do trzech. Po przemianowaniu szkoły na dwuklasową jej pierwszym kierownikiem został, Henryk Mędrak. Od 1903 roku aż do wybuchu I wojny światowej funkcję kierownika sprawował Marcin Kłak. Razem z nim pracowali: Julia Kłakowa, Czesława Oleksińska i Michał Zajchowski.

W roku szkolnym 1914/15 nauka nie odbywała się z powodu działań wojennych. Po wyparciu wojsk rosyjskich, w 1915 roku na stanowisko tymczasowego kierownika szkoły powołany został Józef Świątoniowski. Będzie pełnił tę funkcję aż do swojej śmierci w 1948 roku. W wyniku działań wojennych budynek szkoły został doszczętnie zniszczony przez wojska rosyjskie. Nowy kierownik szkoły, przy znaczącej pomocy mieszkańców, odbudował szkołę i od września 1916 roku nauka odbywała się w odnowionych dwóch salach lekcyjnych. W 1918 roku pracę w szkole rozpoczęła żona kierownika szkoły Kazimiera Świątoniowska z d. Klisz. Obok niej w szkole pracowały nauczycielki: Maria Richterówna i Władysława Juszanka. W kronice szkolnej kierownik szkoły zanotował:

rok szkolny 1917/18

...Dziatwa szkolna obchodzi uroczyście wskrzeszenie ojczyzny w dniu 24 listopada 1918r. W szkole pracują Józef Świątoniowski, Kazimiera Świątoniowska, Maria Richterówna, Władysława Juszanka.

rok szkolny 1918/19

...Dziatwa szkolna obchodzi uroczyście dzień 3 maja po raz pierwszy w tutejszej szkole. W szkole pracują Józef Świątoniowski, Kazimiera Świątoniowska, Maria Richterówna, Władysława Juszanka.

rok szkolny 1919/20

Pracują w szkole J. Świątoniowski, K. Świątoniowska, Maria Orłosiowa, Władysława Juszanka(...).Dziatwa obchodzi uroczyście dzień 3 maja. Ważniejszych wydarzeń w życiu szkoły nie było.

rok szkolny 1920/21

...Z końcem roku szkolnego grono tutejszej szkoły urządza uroczyste zakończenie roku szkolnego i popis dziatwy. W uroczystości tej bierze udział cała rada gminna rada szkolna miejscowa. Najpilniejsza dziatwa szkolna obdarzona została na popisie nagrodami pilności przeważnie książeczkami do nabożeństwa.

rok szkolny 1921/22

...Grono nauczycielskie na zakończenie roku urządza uroczysty popis. Na popisie bierze udział Rada Gminna, Rada Szkolna miejscowa oraz rodzice poszczególnych dzieci szkolnych. Popis dziatwy szkolnej wywiera na rodzicach bardzo dodatnie wrażenie a Przewodniczący Rady Szkolnej miejscowej Walenty Wilkos zabiera głos na sali szkolnej i w imieniu obecnych na popisie rodziców i Rady Gminnej wyraża szczerze i serdeczne podziękowania gronu nauczycielskiemu za gorliwą pracę nad młodzieżą powierzoną jego pieczy i życzy w szczerych słowach gronu nauczycielskiemu zdrowia do dalszej ciężkiej pracy na niwie nauczycielskiej.

Od roku szkolnego 1923/24 szkoła w Brzyskiej Woli wykazywana była jako szkoła czteroklasowa. Spis szkół w okręgu szkolnym lwowskim z 1924 roku podaje następujące informacje o szkole: budynek szkolny własny, drewniany o 2 salach lekcyjnych z mieszkaniem dla kierownika szkoły. Spis szkół powszechnych Rzeczypospolitej Polskiej w roku szkolnym 1925/26 podaje liczbę 243 uczniów zapisanych do szkoły. W 1922 roku na posiedzeniu Rady Gminnej, na wniosek kierownika szkoły Józefa Świątoniowskiego,

postanowiono wszcząć przygotowania dotyczące budowy nowej szkoły. W kronice szkolnej J. Świątoniowski zanotował:

W roku 1922 19 sierpnia Rada Gminna na posiedzeniu, na wniosek radnego gminy kierownika szkoły J. Świątoniowskiego, podejmując uchwałę budowy nowej 4 klasowej szkoły murowanej. Wybiera spośród siebie Komitet budowy szkoły w skład którego weszli: J. Świątoniowski kierownik szkoły jako przewodniczący, Jan Masełek naczelnik gminy, Franciszek Czerwonka, Wojciech Woźnica i Walenty Leniart. Wszelką pracę około budowy nowej szkoły rada gminna przelewa na Komitet budowy szkoły a zarazem uchwała aby na rzecz budowy szkoły sprzedać 6 mórg pastwiska i rozpocząć zakupno potrzebnego materiału. Na wniosek kierownika szkoły Rada gminna uchwała na pastwisku gminnym tzw Zagrody wybudować cegielnię na potrzeby budowy szkoły. Prowadzenie i nadzór nad cegielnią powierza przewodniczącemu komitetu budowy szkoły J. Świątoniowskiemu.

Rok później, Rada Gminy zwołała zebranie mieszkańców, w celu przedyskutowania sprawy budowy nowej szkoły oraz poznania ich opinii w tej kwestii. Niektórzy uczestnicy zebrania z wrogością odnieśli się do propozycji Rady. Spór zakończył się w sądzie. Przeciwnicy zostali ukarani grzywną, którą przekazano na rzecz budowy szkoły. Wśród mieszkańców Brzyskiej Woli istniała jeszcze inna koncepcja dotycząca lokalizacji budynku. Część z nich chciała wybudowania dwóch szkół na obu krańcach wioski. Natomiast kierownik oraz Rada Gminy optowali za jedną szkołą usytuowaną w centralnej części gromady. Ostatecznie zwyciężył drugi z projektów i rozpoczęto gromadzenie funduszy na jego realizację. Mieszkańcy wsi, aby wesprzeć budowę, opodatkowali się, zaś w utworzonej cegielni, wypalano cegłę na potrzeby budowy. Pozyskano także inne środki: ordynacja łańcucka przeznaczyła 4000 zł. oraz dachówkę paloną ze swojej fabryki a Kuratorium Okręgu Lwowskiego – 20 tys. zł. Datki na budowę popłynęły również z za oceanu od Polonii amerykańskiej.

Latem 1925 roku pod nadzorem architekta Józefa Zawilskiego rozpoczęła się budowa szkoły. Rozebrany został stary budynek i przystąpiono do wylania fundamentów. Pod koniec sierpnia budynek został pokryty dachówką, a we wrześniu kontynuowano prace wykończeniowe wewnątrz budynku. Nauka w nowych dwóch salach rozpoczęła się 28 października 1925 roku. Rok później dobudowana została także klatka schodowa oraz piętro. W 1926 roku uczniowie szkoły złożyli popisy pod Deklaracją Podziwu i Przyjaźni dla Stanów Zjednoczonych, w podzięcie za pomoc w stanowieniu Niepodległej 1926.

15 października 1927 roku odbyło się poświęcenie nowej szkoły, którego dokonał ksiądz kanonik Ignacy Łaskawski, proboszcz z Tarnawca. W uroczystości wzięli udział mieszkańcy wsi, starosta łańcucki Tadeusz Łodziński i inspektor szkolny Jan Lubowiecki. W nowo wybudowanej szkole znajdowało się pięć sal lekcyjnych, jedno mieszkanie dwupokojowe dla kierownika szkoły usytuowane na parterze oraz dwa jednopokojowe ze wspólną kuchnią na poddaszu. Szkoła dysponowała także ogrodem szkolnym, gdzie młodzież założyła plantacje drzew i krzewów, a kierownik szkoły pasiekę.

W 1928 roku szkoła została przemianowana na szkołę pięcioklasową a w 1937 roku 3 stopnia - siedmioklasową. Ogólna liczba uczniów w szkole na początku lat 30. XX wieku dochodziła do 300. W tym okresie placówka stała się ośrodkiem oświaty i kultury dla młodszych i starszych mieszkańców wsi. Działało przy niej kółko teatralne, prowadzone przez Kazimierę Świątoniowską i organizacja zuchowa prowadzona przez Bronisławę Koziarz. Nauczycielki: Kazimiera Świątoniowska, Bronisława Koziarz i Maria Nakoneczna zorganizowały Koło Gospodyń Wiejskich. Kierownik szkoły brał aktywny udział przy organizowaniu oraz w działalności Ochotniczej Straży Pożarnej, Kółka Rolniczego i Związku Strzeleckiego. O tym wszystkim kierownik szkoły zanotował w kronice:

...Młodzież szkolna łącznie ze Związkiem Strzeleckim urządza uroczysty wieczorek dnia 11 listopada. Młodzież szkolna urządza jasełka, a dochód z jasełek przeznaczony został

na bibliotekę dla młodzieży i na kupno książek dla ubogiej dziatwy. Związek Strzelecki oraz młodzież szkolna zebrały się w sali szkolnej i w skupieniu wysłuchały przemówienia o Marszałku Piłsudskim jako twórcy państwa polskiego. Młodzież szkolna, Związek Strzelecki, Straż Pożarna oraz mieszkańcy gromady zebrani w liczbie przeszło 350 osób przed budynkiem szkolnym wysłuchali przemówienia kierownika szkoły w pierwszą rocznicę śmierci Budowniczego państwa Marszałka Piłsudskiego. Tegoż samego dnia o godzinie 8.30 zapłonęły znicze w trzech punktach gromady.

Przydział czynności na rok szkolny 1933/34 zakładał taki zakres obowiązków: kierownik szkoły prowadził szkolną kasę oszczędności, Kazimiera Świątoniowska- sklepik szkolny, bibliotekę- Maria Kozak, teatr szkolny i sekcję Związku Strzeleckiego prowadzili wspólnie Piotr Fleszar i Karol Mądry. W 1933 roku zorganizowano w szkole koło Towarzystwa Popierania Budowy Publicznych Szkół Powszechnych. Organizacją koła zajął się kierownik szkoły razem z żoną Kazimierą. Nauczycielce Marii Kozak powierzono opiekę nad szkolnym kołem Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej. Szkoła włączyła się do akcji prowadzenia oświaty pozaszkolnej. Doksztalaniem młodzieży na kursach wieczorowych zajęli się kierownik szkoły i nauczyciele Piotr Fleszar i Karol Mądry. Po podjęciu pracy w szkole przez Bronisławę Koziarz powierzono jej opiekę nad kołem Ligi Morskiej i Kolonialnej. Organizacja roku szkolnego 1938/39 przedstawiała się następująco:

- klasy I i II powierzono Marii Nakonecznej,
- klasę III uczyła Bronisława Koziarz,
- klasę IV uczyła Kazimiera Świątoniowska,
- klasę V uczył kierownik szkoły Józef Świątoniowski,
- klasy VI i VII uczył Piotr Fleszar.

Przydzielono nauczycielom dodatkowe zajęcia:

- koło LOPP- Piotr Fleszar
- koło LM i K - Bronisława Koziarz
- koło TBSP- Maria Nakoneczna
- biblioteka szkolna - Kazimiera Świątoniowska
- teatr amatorski - Kazimiera Świątoniowska, Maria Nakoneczna, Bronisława Koziarz
- szkona kasa oszczędności- kierownik szkoły Józef Świątoniowski.

Po przeprowadzonej wizytacji inspektor szkolny Feliks Kante 18 listopada 1937 roku zanotował:

...Pod względem wychowawczym szkoła spełnia swe zadanie, praca wychowawcza opiera się na planie opracowanym na cały rok szkolny zgodnie z postulatami zawartymi statucie publicznych szkół powszechnych i wynikającymi z programu nauki. Wychowanie przenika prawie wszystkie przedmioty nauczania, a sama realizacja zasad wychowawczych nie budzi na ogół zastrzeżeń. Młodzież szkolna spokojna, ma wyrobione pewne poczucie higieny osobistej i przyborów szkolnych.

... Nastawienie środowiska do poczynañ szkoły jest bardzo przychylne co jest rezultatem odpowiednich wysiłków i pracy ze strony kierownika szkoły.

Wybuch II wojny światowej zamknął pewien okres w historii szkoły. Nauczycielka Maria Nakoneczna / Rusinka z pochodzenia/ opuściła Brzyską Wolę. Po wkroczeniu Niemców szkołę starano przekształcić na szkołę ukraińską. Została jednak polską dzięki zdecydowanej i odważnej postawie Józefa Świątoniowskiego.

Z okresu przed II wojną światową zachowało się niewiele fotografii i dokumentów szkolnych. Te, do których udało mi się dotrzeć, zamieszczam poniżej razem z listą nauczycieli uczących w latach 1872-1939.

Opracował Waldemar Fus

Maj 2023r.

Dokumenty i fotografie

Zal. 1. Wyciąg zawierający informację o wydzieleniu w 1874 roku działki szkolnej.
 Dokument z archiwum Krystyny Winiarz.

Wyciąg z księgi gruntowej.

Liczba wykazu hipotecznego 393   Gmina katastr. Brayska wola
 Sąd pow. Leżajski

Karta stanu majątkowego.

Liczba porządkowa	Liczba katastralna	Oznaczenie parceli (Numer domu rodzaj uprawy)
1	483 ✓	parcela budowlana
2	7044/1 ✓	Pola
3	7044/2 ✓	Ogród

Karta A
Wpis

Wpis
Karta B.

Właścicielom nieruchomości gruntowych położonych w miejscowości Brayska wola w powiecie leżajskim, w gminie Brayska wola, w 1874 r. wydzielono działki pod budowę szkoły, które zostały wpisane do księgi gruntowej. Wobec tego w 1874 r. nastąpiła zmiana stanu majątkowego w tym miejscu, co zostało odnotowane w księdze gruntowej. Wobec powyższego w 1874 r. nastąpiła zmiana stanu majątkowego w tym miejscu, co zostało odnotowane w księdze gruntowej.

Karta C
Wpis

Wpisano do Karty Stanu majątkowego w tym miejscu w 1874 r. nastąpiła zmiana stanu majątkowego w tym miejscu, co zostało odnotowane w księdze gruntowej. Wobec powyższego w 1874 r. nastąpiła zmiana stanu majątkowego w tym miejscu, co zostało odnotowane w księdze gruntowej.

Zal.2. Pismo o przeniesieniu J. Świątoniowskiego do szkoły w Brzyskiej Woli 1915r.
Dokument z archiwum Krystyny Winiarz.

C.k.Rada szkolna okręgowa.

L:12900.

Łańcut, dnia 6 października 1915.

Józef Świątoniowski

przydzielenie do Brzyskiej woli.-

D o

Pana Józefa Ś w i ą t o n i o w s k i e g o
tymczasowego nauczyciela

w

W u l c e Ł a m a n e j

C.k.Rada szkolna okręgowa przydziela Pana na czas potrzeby
do szkoły 2 kl.w Brzyskiej woli.-

Asygnata poborów Pana nie ulegnie przez to zmianie, tylko
przysługuje Panu prawo do relutum na mieszkanie.-

Wzywa się Pana przeto, ażebyś doniósł tutaj, czy dostarczono
Panu mieszkanie w naturze, ewentualnie jaka kwota na zajęcie
tego mieszkania byłaby konieczną.-

Przewodniczący c.k.Starosta

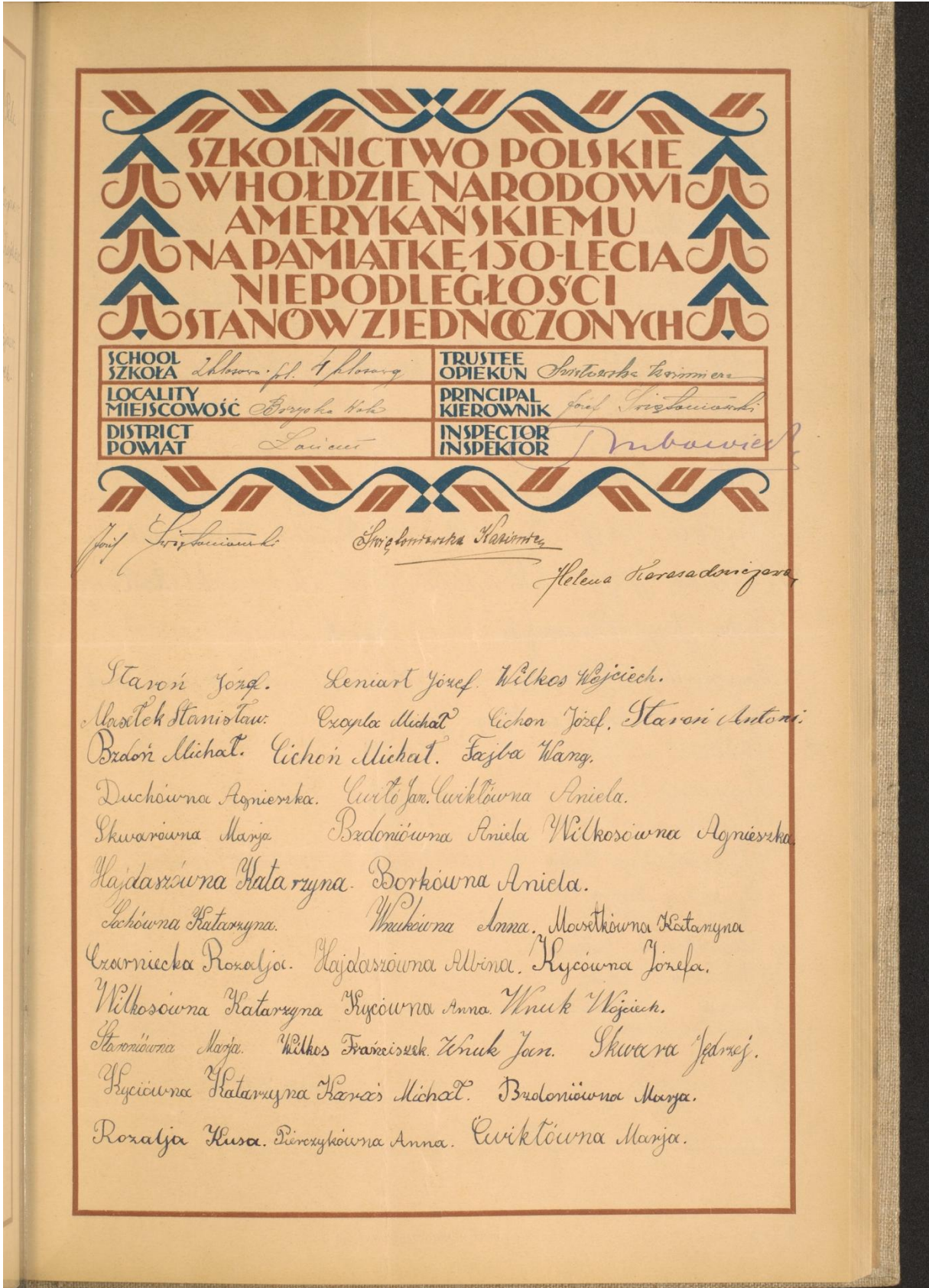
PODZIĘKOWANIE DLA RODAKÓW pracujących w Ameryce z gminy Brzyskiej Woli, powiat Łańcut. — Tą drogą niżej wymienionym Rodakom składamy serdeczne Bóg zapłać imieniem mieszkańców gminy za ofiary przesłane nam na budowę szkoły, a zarazem i działwa szkolna wasi bracia i siostry ślą Wam z głębi serc pozdrowienia i wdzięczni Wam będą za pomoc w budowie tego przybytku oświaty. Ilekroć wchodzić i opuszczać będą progi szkolne zawsze z wdzięcznością wspominać będą, że Wy pospieszyliście z pomocą swoim braciom i siostram. Mamy nadzieję, że kochani Rodacy nieograniczą się na jednorazowym datku, ale zachęcą i innych naszych rodaków do składania ofiar na ten cel i opodatkują się stale miesięcznie po parę centów i złożą je na ręce naszego Rodaka i obywatela Bartłomieja Hajdasza, któremu na tem miejscu składamy serdeczne Bóg zapłać za jego bezinteresowną i obywatelską pracę dla dobra oświaty i dobra Ojczyzny. — Ofiarodawcy z gminy Brzyskiej Woli i innych stron: Hajdasz Bartłomiej 5 dol., Hajdasz Jan 5 dol., Semast Tomasz 5 dol., Wnuk Józef 5 dol., Maselek Tomasz 5 dol., Pracon Michał 2 dol., Kruk Józef 2 dol., Kruk Stanisław 2 dol., Czerwonka Jan 2 dol., Biela Józef 2 dol., Buszta Jan 2 dol., Bucior Wojciech 2 dol., Bzdoń Michał 1 dol., Lewkowiec Józef 2 dol., Kyc Tomasz 1 dol., Pietrycha Andrzej 1 dol., Pietrycha Kat. 1 dol., Staroń Bartłomiej 1 dol., Tkaczyk Józef 1 dol., Goracy Józef 1 dol., Cwikła Antoni 1 dol., Działo Jan 1 dol., Wojdyła Marcin 2 dol., Żurawski Stefan 2 dol., Kozłowski Jakób 2 dol., Szegda Michał 1 dol., Zagufa Jakób 1 dol., Kamiński Leopold 1 dol., Hych Tomasz 1 dol., Socha Andrzej syn Jana z Chicago 5 dol., Jan Śliwa 2 dol., Klub Chawała 1 dol.

Z braterskiem pozdrowieniem za komitet budowy szkoły: **Walenty Wilk, Józef Świętoniowski, Jan Socha i Jan Maselek**, wójt.

Załącznik 4. Podpisy uczniów pod Deklaracją Podziwu i Przyjaźni dla Stanów Zjednoczonych, w podziękę za pomoc w stanowieniu Niepodległej 1926 r. Źródło portal Polska1926

cz.1

Michał Nyc. Kotulski Michał. Łocha Józef. Karas Antoni.
Pliwiówna Aniela. Czarniecka. Staroniówna Aniela. Dziatówna Anna.
Wruck Wincenty. Staroni Jan. Cwikła Michał. Dziemiak Piotr.
Kajdasz Michał. Cwikłówna Katarzyna. Budoniówna Agata
Krukówna Aniela. Łocha Józef. Budoni Walenty. Boczulak
Kniari Piotr. Cichoniówna Anna. Staroniówna Anna.
Susówna Rozalja. Mokrzycka Marija. Wang Frandla.
Rakonauska Władystawa. Szczęśliwiciówna Rozalja.
Leniart Jan. Leniart Józef. Skwora Bartłomiej.
Winiarski Antoni. Łocha Michał. Łocha Józef. Kniari Roman.
Cwikła Józef. Kona Roman. Budoni Franciszek.
Gorący Julian. Kotulski Józef. Mokrzycki Andrzej.
Łocha Józef. Blumenfeld Józef. Turek Piotr.
Winiarski Michał. Łocha Szymon. Łocha Jan. Pietrowski Józef.
Leixor Türkenkopf. Husz Jan.
Trzeciówna Marija.
Staroniówna Rozalja. Czapla Julian. Mokrzycki Jan
Blumenfeldówna Maria. Łocha Antoni. Leniart Józef.
Skwarówna Zofia
Krukówna Marija, Trusz Jan. Staroni Stanisław
Wilkosówna Marija,
Maretkówna Jadwiga.
Dziatówna Agata,
Gonca Aniela Wruck Franciszek.

Zal.5. Uroczystość poświęcenia nowego budynku szkoły 1927 rok. Fot. z archiwum K. Winiarz

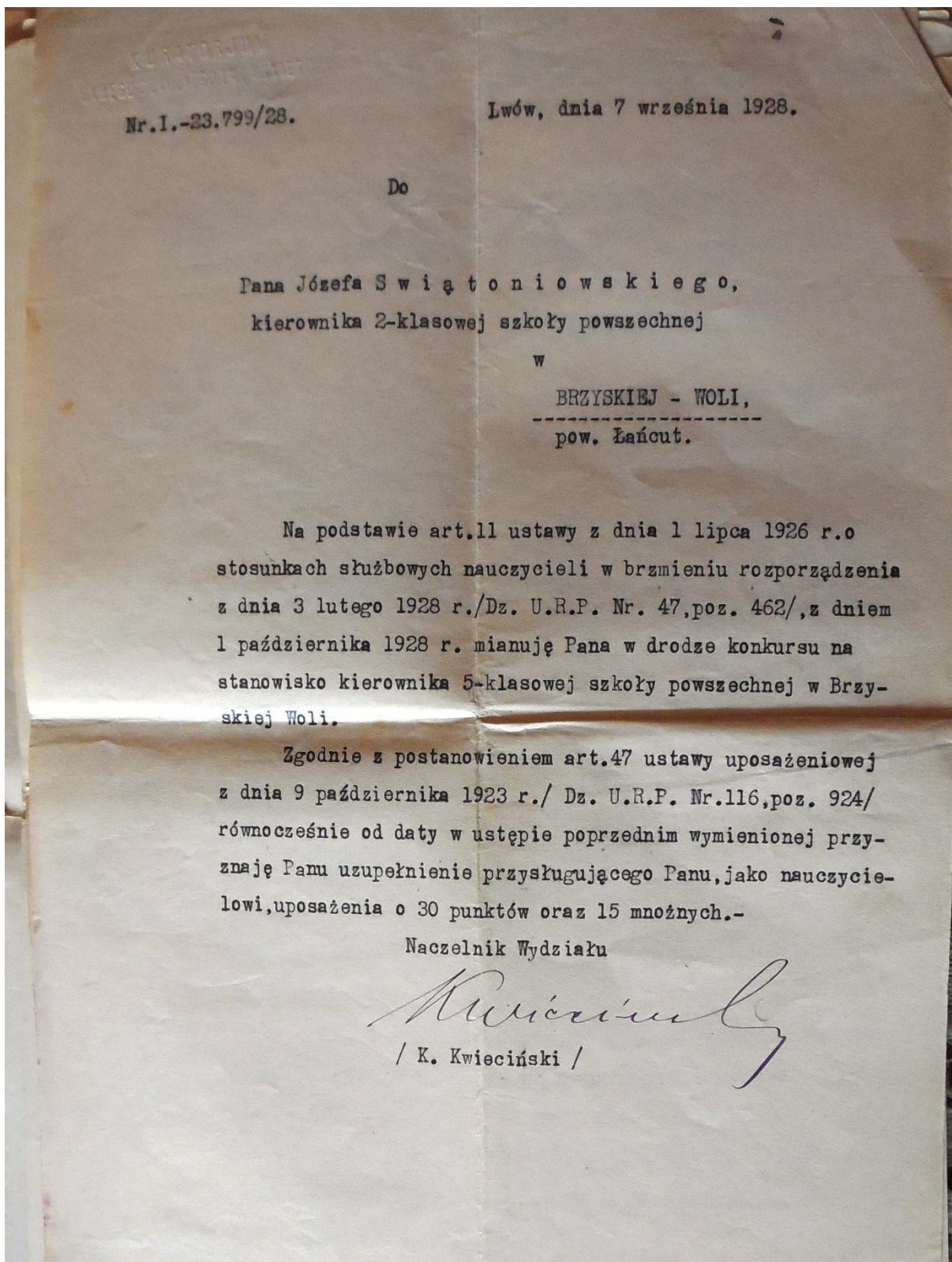

Fotografia wykonana w tym samym dniu /ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego/

Zal.6. Mianowanie J. Świętoniowskiego. Dokument z archiwum Krystyny Winiarz.

Zal.7. Kierownik szkoły, nauczyciele: od prawej; B. Koziarz, M. Nakoneczna, K, Świątoniowska i uczennice / ok 1936r./ Fotografia ze zbiorów K. Winiarz.

Zal. 8. Święto 3 maja 1938r. Widoczni na fotografii: kierownik szkoły J. Świątoniowski, Maria Nakoneczna, Kazimiera Świątoniowska z córką Krystyną, Bronisława Koziarz, Piotr Fleszar oraz uczniowie szkoły. Fotografia ze zbiorów T. Bazana.

Dom ludowy, t. zw. Dom Wolności im. Marsz. J. Piłsudskiego, którego poświęcenie odbyło się w Woli Brzyskiej, pow. Łańcut, w 10-ą rocznicę odzyskania niepodległości.

odegrała barzo udatnie pod kierownictwem prof. Szantrocha i Sokulskiego „Krakowiacy i Górale”. Uroczystość zaszczylił swoją obecnością posłowie na Sejm Hyla i dr. Putek.

PRZYSPOBNIENIE WOJSKOWE

Dziesięciolecie niepodległości w Woli Brzyskiej (pow. Łańcut).

W 10-ą rocznicę odzyskania niepodległości w cichej wiosce Woli Brzyskiej odbyło się poświęcenie nowo-wybudowanego domu ludowego, który nazwano „Do-

mem Wolności imienia Marszałka Józefa Piłsudskiego” oraz sadzenie drzewek owocowych obok tego domu. W uroczystości wzięła udział niezliczona rzesza miejscowej ludności, p. starosta, ks. kan. Krzyżanowski, z ramienia zaś władz wojskowych por. Krzaczkowski, komendant p. w. na pow. Łańcut. Po wysłuchaniu mszy św. i poświęceniu Domu wygłosił przemówienie p. starosta, który na zakończenie wznosił okrzyk na cześć Rzeczypospolitej, P. Prezydenta i wodza narodu Marszałka Piłsudskiego.

Zaznaczyć należy że nowo-wybudowany dom zbudowano z drobnych składek na miejscu, gdzie przed kilku laty stała karczma. Dziś w tym samym miejscu będziemy spędzać czas na pracy kulturalno-oświatowej, kształcąc ducha, a także na miłych rozrywkach.

Stefan Gruszczyński
podof. ins. p. w.

Trwały pomnik 10-ciolecia niepodległości Polski w Brzyskiej Woli. (Do artykułu na str. 27).

Kupy zakładamy najczęściej na najwyższym miejscu pola raz dla tego, aby uchronić kupę od podmywania wodą, a powtóre, że przy rozwożeniu obornika po roli nie męczy się tak zaprzęgu. Chcąc unknąć miejsce wybnajających, należy spód kupy wyłożyć grubo długą sieczką, a celem uniknięcia strat przy rozkładzie obornika powstać mogących, należy obornik silnie utłaczać, a jeszcze lepiej przesypywać warstwami ziemi i w końcu całą kupę grubo ziemią okryć i ziemię starannie oklepać.

Ziemię do warstwowania i okrycia powinniśmy jesienią na polu przygotować i aby nie zamrzła łąkami lub obornikiem okryć. Jeżelibyśmy o przygotowaniu ziemi zapomnieli, to zaraz po roztajeniu ziemi należy na wiosnę pracy tej dokonać.

Budowa trwałych pomników.

Piękną myśl z inicjatywy swego przewodniczącego, dyrektora szkoły p. Świątoniowskiego powziął Zarząd Kółka Rolniczego w Brzyskiej Woli, powiat Łańcut. Dla uczczenia dziesięciolecia niepodległości

Polski postanowiono wybudować trwały pomnik, który zarazem będzie całej gminie przez długie lata służył dla szerzenia oświaty i kultury. Wspólnymi wysiłkami wybudowano dom Kółka Rolniczego, który nazwano „Domem Wolności im. Marszałka Józefa Piłsudskiego“. Obok tego domu założono sady, które nazwano „Sadami Wolności“.

Załączone ryciny na str. 31, 39 i 41 najlepiej ilustrują dokonany czyn. Podajemy je, aby nie tylko świadczyły o pięknym i zasługującym na pochwałę wysiłku Kółkowców z Brzyskiej Woli, lecz także aby ich praca i pomysł służył za wzór gromadzie rolniczej.

Oby takich Domów Kółkowych jak najwięcej powstało. Bez nich nie można dzisiaj myśleć o swobodnej i wszechstronnej pracy kulturalnej na wsi. Tam, gdzie są Domy ludowe, tam praca ta zwałym krokiem idzie naprzód.

A więc do pracy, a przykład dzielnych Kółkowców z Brzyskiej Woli niechaj innym dodaje otuchy, że wszystkie trudności można przezwyciężyć i dojść do celu.

Jednajcie nowych Czytelników!

Święcenie rocznicy 10-ciolecia niepodległości Polski w Brzyskiej Woli. (Do artykułu na stronie 27).

Święto sadzenia drzewek w Brzyskiej Woli z okazji 10-ciolecia niepodległości Polski. (Do artykułu na str. 27).

Zal. 11. Dom Wolności w Brzyskiej Woli 1928r. Fotografia z archiwum Krystyny Winiarz

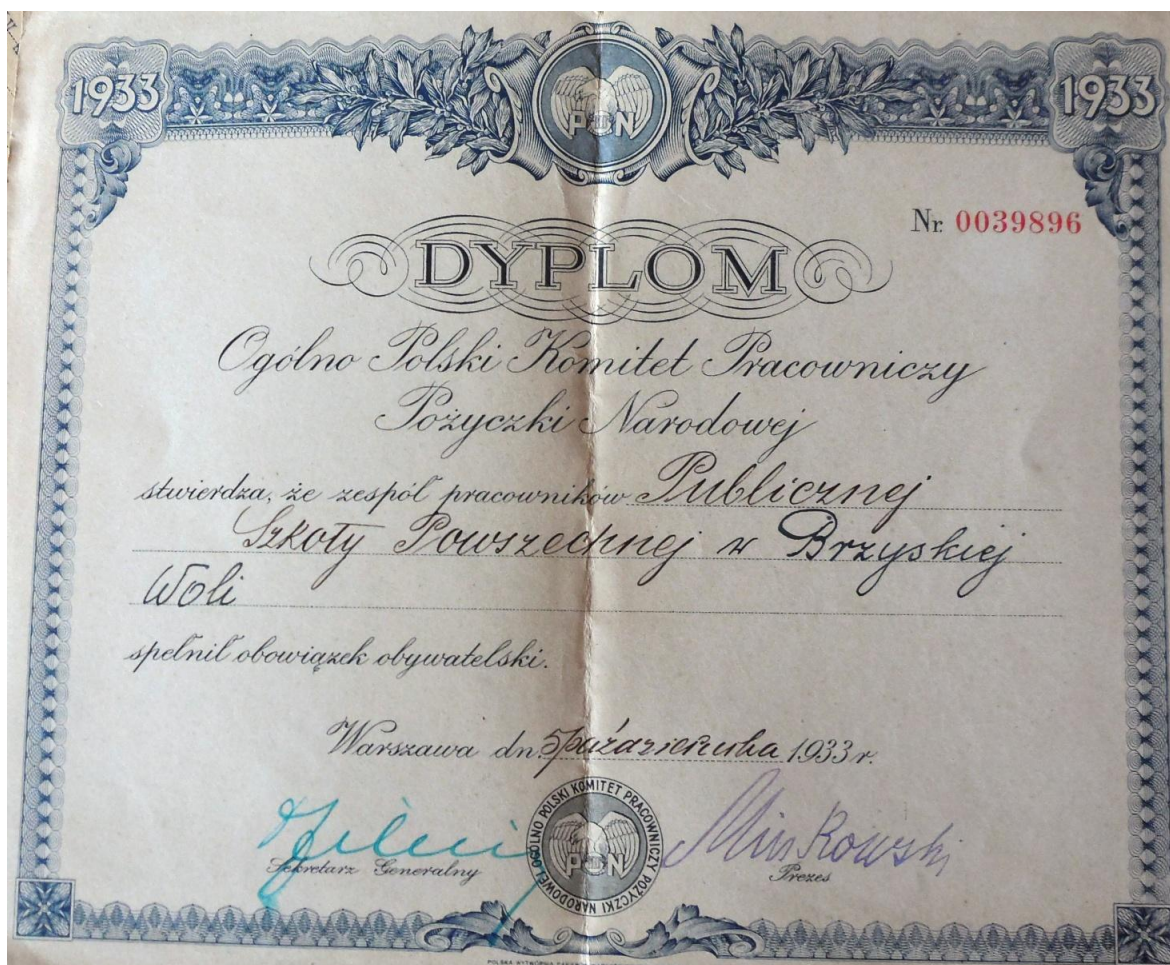

Zal 12. Kierownik szkoły Józef Świątoniowski z żoną Kazimierą, córką Krystyną i nauczycielką Marią Kozak/ Nakoneczną/ przed wejściem do szkoły- 1932/33r. Fotografia z archiwum Krystyny Winiarz

Zal. 13. Poświadczenie o udziale nauczycieli w pożyczce państwowej 1933r.
Dokument z archiwum Krystyny Winiarz

Zal. 14. Wycieczka nauczycieli, Kraków lata 30. Stoją J. Świątoniowski z żoną Kazimierą, pierwsza od lewej Maria Kozak/ Nakoneczna/, trzecia od lewej B. Koziarz. Fotografie z archiwum Krystyny Winiarz

Wycieczka nauczycieli- Kraków

Zal. 15. Szkoła i jej otoczenie lata 30. Fotografia z archiwum Krystyny Winiarz

Spis nauczycieli szkoły w Brzyskiej Woli w latach 1872-1939

źródła: *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim Kronika szkolna, Dziennik urzędowy c.k. Rady Szkolnej Krajowej w Galicji, wydawnictwa urzędowe Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego*

rok 1872/73 Puchała Kazimierz*
rok 1873/74 brak danych o nauczycielu/
rok 1874/75 etat nauczyciela nieobsadzony
w latach 1875 - 1881 Gorylewicz Antoni
rok 1881/82 Latawiec Piotr
W latach 1882 - 1886 Horoszek Mikołaj
W latach 1886 - 1893 Kiszakiewicz Bazyli
W latach 1893 - 1896 Misiewicz Zdzisław
rok 1896/97 Czuka Józef
rok 1897/98 Bętkowski Zygmunt
rok 1898/99 Bętkowski Zygmunt
rok 1899/1900 Mędrak Henryk, Bętkowski Zygmunt
rok 1900/01 Mędrak Henryk, Kulpiński Adolf
rok 1901/02 kierownik prowizoryczny Mędrak Henryk, stanowisko młodszego nauczyciela nieobsadzone
rok 1902/03 kierownik Kłak Marcin**, nauczyciel- Bętkowski Zygmunt
rok 1903/04 kierownik Kłak Marcin, nauczyciel- Kozdroń Julia
rok 1904/05 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kozdroń Julia, Cyranówna Stanisława
rok 1905/06 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kłakowa Julia, Łukawska Kazimiera, Cyranówna Stanisława
rok 1906/07 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kłakowa Julia, Lubowicz Stanisława, Nitkówna Helena
rok 1907/08 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kłakowa Julia, Drobianka Petronela, Nitkówna Helena
rok 1908/09 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kłakowa Julia, Drobianka Petronela, Bereś Antoni
rok 1909/10 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kłakowa Julia, Kahlówna Cecylia, Dołęga Stanisław
rok 1910/11 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kłakowa Julia, Kahlówna Cecylia, Dołęga Stanisław
rok 1911/12 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kłakowa Julia, Kahlówna Cecylia, Dołęga Stanisław,
rok 1912/13 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kłakowa Julia, Oleksińska Czesława, Zajchowski Michał
rok 1913/14 kierownik Kłak Marcin, nauczyciele- Kłakowa Julia, Oleksińska Czesława, Zajchowski Michał
1914/15- brak danych
rok 1915/16 kierownik tymczasowy Józef Świątoniowski, nauczyciele- Julia Ciskowa, Maria Richterówna, Janina Paszkówna
rok 1916/17 kierownik tymczasowy Józef Świątoniowski, nauczyciele -Julia Ciskowa, Maria Richterówna, Janina Paszkówna
rok 1917/18 kierownik Józef Świątoniowski, nauczyciele - Maria Richterówna, Kazimiera Klisz /Świątoniowska/, Władysława Juszanka
rok 1918/19 kierownik Józef Świątoniowski, nauczyciele - Maria Richterówna, Kazimiera Świątoniowska, Władysława Juszanka

1918/19 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Maria Richterówna, Władysława Juszanka
1919/20 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Maria Orłosiowa/ Richterówna/, Władysława Juszanka
1920/21 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Maria Orłosiowa, Katarzyna Łażyniak
1921/22 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Maria Orłosiowa, Katarzyna Łażyniak
1922/23 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Maria Orłosiowa, Katarzyna Łażyniak
1923/24 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Maria Orłosiowa, Stanisława Sarzyńska
1924/25 kierownik szkoły- Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Stefania Mielnikówna, Janina Wołoszynówna/ podaje ją spis nauczycieli /
1925/26 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Helena Korasadowicz, Leonard Sitnik
1926/27 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Leonard Sitnik, Piotr Fleszar,
1927/28 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski , nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Leonard Sitnik, Piotr Fleszar, Maria Kozak
1928/29 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski , nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Leonard Sitnik, Piotr Fleszar, Maria Kozak
1929/30 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski , nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Leonard Sitnik, Piotr Fleszar, Maria Kozak
1930/31 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Leonard Sitnik, Piotr Fleszar, Maria Kozak
1931/32 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Piotr Fleszar, Maria Kozak, Maria Birek/ Karol Mądry
1932/33 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Piotr Fleszar, Maria Kozak, Karol Mądry
1933/34 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Piotr Fleszar, Maria Kozak, Karol Mądry
1934/35 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Piotr Fleszar, Maria Kozak, Bronisława Koziarz
1935/36 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Piotr Fleszar, Maria Nakoneczna /Kozak/, Bronisława Koziarz
1936/37 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Piotr Fleszar, Maria Nakoneczna, Bronisława Koziarz
1937/38 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Piotr Fleszar, Maria Nakoneczna, Bronisława Koziarz
1938/39 kierownik szkoły - Józef Świątoniowski, nauczyciele- Kazimiera Świątoniowska, Piotr Fleszar, Maria Nakoneczna, Bronisława Koziarz

* Kazimierz Puchała- pierwszy wymieniony w źródłach nauczyciel szkoły w Brzyskiej Woli. Urodził się w Kosinie 28 lutego 1843 roku. Uczył w Trześniowie (dawny obwód sanocki) w szkole parafialnej jako nauczyciel i organista w roku 1864/65, w Osobnicy (dawny powiat Jarosławski) w roku 1870. Nie odnalazłem w prasie z tego okresu informacji o jego przydziale do Brzyskiej Woli przez Radę Szkolną Krajową. Być może Brzyska Wola była tylko epizodem w jego życiorysie, ponieważ podobnie jak jego rodzinna Kosina, leżała na terenie ówczesnego powiatu łańcuckiego. Jego prawnuk P. Dunajewski udostępnił mi fotografię pochodzącą sprzed 1902 roku, na której widnieje prawdopodobnie Kazimierz Puchała.

** W przypadku Marcina Kłaka, do rozwiązania pozostaje problem ustalenia jego właściwego nazwiska. Dwa różne źródła podają sprzeczne informacje. Wynika z nich, że w przed 1914 rokiem kierownikiem szkoły w Brzyskiej Woli był Marcin Kłak lub Marcin Cisek. W szematyzmach do roku 1914 wykazywany jest jako Marcin Kłak (nigdzie w skorowidzach nie wymieniana jest osoba nauczyciela o danych Marcin Cisek). W sprawozdaniach TOL z 1910 roku figuruje jako Marcin Kłak Cisek lub jako Marcin Cisek. Również spis nauczycieli z 1924 wymienia kierownika szkoły w Kosinie Marcina Ciska (ur. w 1874 roku, początek pracy w zawodzie nauczyciela 1897r.).

Podobny problem zaistniał w przypadku nauczycielki Julii Kozdroń (ur. 1883r, początek pracy w zawodzie nauczyciela 1903r.). Od 1905 roku figuruje jako Julia Kłakowa (prawdopodobnie wyszła za mąż za Marcina Kłaka). W 1916 roku w kronice szkolnej odnotowana jest jako Julia Ciskowa. W pracy o historii Kosiny znajduje się informacja, że Marcin Kłak- Cisek w 1914 roku został przeniesiony na stanowisko kierownika szkoły do Kosiny. W wyniku powołania do wojska, w związku z wybuchem I wojny światowej, objął to stanowisko po zwolnieniu ze służby i razem z żoną pracował w tej szkole aż do przejścia na emeryturę w 1935 roku. Julia Ciskowa wymieniona jest w kronice szkolnej w zapisie dotyczącym lat 1915/15 i 1916/17 jako nauczycielka szkoły w Brzyskiej Woli.

Fotografia Julii Cisek/Kłak? z końca lat 30. pochodzi z publikacji „*Miejscowość i parafia Kosina. Studia z historii*” pod redakcją naukową ks. dra Józefa Bara.